

РЕШЕНИЕ

№ 209

гр. гр. Добрич, 07.07.2023 г.

В ИМЕТО НА НАРОДА

ОКРЪЖЕН СЪД – ДОБРИЧ в публично заседание на осми юни през две хиляди двадесет и трета година в следния състав:

Председател: Галатея Ханджиева Милева

при участието на секретаря Румяна Ив. Радева
в присъствието на прокурора Д. Н. Д.
като разгледа докладваното от Галатея Ханджиева Милева Гражданско дело
№ 20223200100797 по описа за 2022 година

Водим от горното, съдът и, за да се произнесе, взе предвид следното:

Производството е образувано по предявен от Н. А. Т. от гр.Добрич, чрез упълномощения адвокат, срещу Прокуратурата на Република България иск за осъждане на ответника да заплати на ищцата сумата 120 000 лева, съставляваща обезщетение за претърпени неимуществени вреди, причинени на ищцата от нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок на следствено дело №1/1991г. по описа на Прокуратурата на Въоръжените сили на Република България, преобразувано в следствено дело №780-11/1998г. по описа на Военно-окръжна прокуратура София, понастоящем досъдебно производство №11-048/1998 г. по описа на Военно-окръжна прокуратура София.

Съгласно обстоятелствата, изложени в исковата молба, ищцата Н. А. Т. е наследник /дъщеря/ на А. А.Ф., починал на ***г.

Наследодателят на ищцата е един от пряко пострадалите от престъпленията, които се разследват по следствено дело №1/1991г. на Прокуратура на въоръжените сили, преобразувано в следствено дело №780-11/1998г. на ВОП - София, а сега ДП №11-048/1999г. на ВОП – София –

делото за „възродителния процес“, както е публично известно.

Бащата на ищцата, с принудително дадени му имена А.А.Ф., без да е извършил каквото и да било правонарушение и без да му е наложено с присъда наказание лишаване от свобода, в периода ***г. - ***г. бил лишен от свобода в затвора на остров Б., после до края на 1988г. бил принудително заселен в гр.Р., а в края на м.май 1989г., заедно с още десетки хора бил отведен от милицията, натоварен на автобус и изведен през границата в Република Турция. За лишаването му от свобода на наследодателя на ищцата не били връчени никакви документи. Такива съществували само за изпращането му в затвора на остров Б., но не и за заселването му в гр.Р., за поставянето му под постоянно наблюдение и контрол след това в гр.Добрич, за експулсирането му от страната. Още в края на 1984г. бащата на ищцата бил уволнен от работа и до експулсирането властите не му позволявали да работи професията си /учител/. След смъртта на баща ѝ, настъпила в хода на разследването по посоченото дело, на основание чл.74 ал.2 от НПК правата му на пострадало лице преминали върху ищцата.

Наред с това, лично ищцата също е пострадала от престъпленията, предмет на разследването, поради което има качеството на пострадало лице и по чл.74 ал.1 от НПК. Ищцата не била задържана и лишавана от свобода, но били засегнато нейното, а и на цялото ѝ семейство, право на личен и семеен живот - от насилствената асимилация, от задържането и наложените години наред ограничения на бащата, от необходимостта майката /също уволнена и със забрана да работи като учителка/ да се грижи и осигурява всички нужди на семейството, от изолацията, в която са оказали, поради страха на другите да контактуват с тях, от принудата да напуснат страната, оставяйки всичко съградено зад себе си и да се установят в Република Турция, започвайки живота си от нулата.

Ищцата и близките ѝ узнали от средствата за масово осведомяване започналото разследване за престъпленията, извършени по време на "възродителния процес". Интензивните действия по разследването били извършени в периода 1991г. - 1994г. Делото било два пъти внЕ.о с обвинителен акт в съда - н.о.х.д.№1/1994г. на ВС - Военна колегия и н.о.х.д. №01/1998г. на ВКС, но и двата пъти било върнато с указания на отстраняване на допуснати нарушения. Първите разпити на пострадалите по делото

започнали едва след 2000г. Бащата на ищцата бил разпитван като свидетел и му били разяснени правата като пострадало лице; предявил граждански иск. Ищцата, а и останалите от семейството, не били призовавани да дадат показания, нито са им били разяснени правата като пострадали. До смъртта си бащата на ищцата се интересувал от развитието на делото, включително с други пострадали подавали общи жалби до главния прокурор, търсили съдействие и от други институции. Но всички били държани в изолация и без информация за хода на разследването. С бездействието и с мълчанието си по повод колективните им жалби и искания, прокуратурата лишила ищцата, баща ѝ, както всички други пострадали от възможността не само да търсят и получават информация за делото, но и да предявят претенции за обезвреда на причинените им с разследваните деяния вреди. След измененията на НПК от 2017г. пострадали лица предприели действия по чл.368 от НПК за ускоряване на наказателното производство, които също не дали резултат. През 2018г. СГС издал над 100 определения, с които определял едномесечен срок за приключване на следственото дело. С постановление от 04.10.2018г. наказателното производство било спряно на основание чл.244 ал.1 т.1 във вр. с чл.25 ал.2 във вр. с чл.242 ал.1 от НПК - изчакване отговор на четвърта по ред молба за правна помощ, каквато молба била изготвена и внЕ.а във ВКП едва впоследствие - на 17.01.2019г., а изпратена на МП на 25.01.2019г. /писмо с изх.№ 11881/18 от 26.02.2019г. / . С определения от 13.11.2018г. по ч.н.д. №5047/2018г. и по ч.н.д. №5053/2018г. на СГС производството по подадена жалба срещу спирането било прекратено, а преписката - върната на прокуратурата за съобщаване и връчване на постановлението на всички пострадали, с указание след това да бъде изпратено на съда за произнасяне по жалбата. Ефективни действия за изпълнение на определените от съда мерки по чл.369 от НПК и на определенията от 13.11.2018г. не били предприети. По този начин наблюдаващият прокурор създавал пречки за осъществяване на съдебен контрол над постановлението му за спиране на делото от 04.10.2018г., което било в потвърждение, че ответникът чрез наблюдавалите и наблюдаващия към момента делото прокурори бави делото. По подадени през юни 2021г. две нови искания за ускоряване от двама от пострадалите по същото забавено дело били постановени определение №1516/30.11.2021г. по ч.н.д.№2932/2021г. на СГС и определение №1517/30.11.2021г. по н.ч.д. №2966/2021г. на СГС, с които съдът отново констатирал неоправданото

забавяне в производството и определил нов двумесечен срок за предприемане от страна на прокурора на предписаните мерки за ускоряване съобщаването на постановлението от 04.10.2018г., след изтичането на който подадените до този момент жалби против постановлението за спиране да бъдат изпратени за разглеждане от компетентен съд.

Разследването в досъдебната фаза е продължило повече от 30 години, като били обвинени само петима, макар в осъществяването на деянията да са участвали стотици други. Разследването било бавено така, че да изтече достатъчно дълго време в изчакване кончината на шепата обвинени лица и никой да не бъде предаден на съд, съответно никой да не понесе отговорност.

След 32 години разследване с постановление от 31.05.2022г. наказателното производство било прекратено формално поради настъпилата смърт на последния обвиняем. Постановлението било обжалвано от ищцата.

Ищцата твърди, че прекомерната продължителност на делото, без обективно и разумно оправдание, нарушава правото ѝ по чл.6 пар.1 от КЗПЧОС за разглеждане и приключване на делото в разумен срок, на каквото тя има право, предвид, че е пострадала от деянията, предмет на разследването, и е наследник на пряко пострадал от деянията, съответно има право да релевира и да получи обезщетение за цялата продължителност на производството. Отговорност за необоснованото забавяне на делото носела прокуратурата, защото на нея е възложено изпълнение на задължението на държавата да проведе официално досъдебно производство, достатъчно задълбочено, грижливо и обективно, за да се съберат всички налични доказателства, нужни за установяване на релевантни факти и обстоятелства.

Не само това, но и прокуратурата използвала всички възможни механизми да бави делото /спирането на наказателното производство с постановление от 04.10.2018г., без към нея дата да е изпращана молба за правна помощ; неизпълнението на съдебните определения за мерки за ускоряване на производството; непредприемането на мерки за съобщаването на постановлението за спиране от 04.10.2018г.; изпращането на съдебни поръчки в чужбина, без пострадалите ефективно да са търсени и призовавани на техните адреси в страната и без да са посочени имената и адресите им в чужбина/.

Поради продължителността на делото повече от 30 години, ищцата

претърпяла неимуществени вреди, изразяващи се в притеснения, очакване и безпокойство за резултата му, фрустрация от бавенето му, тревоги и страх от формалното му водене, разочарование и загуба на доверие в институциите и правосъдието, усещане за липса на справедливост. Забавянето на делото имало за пряка последица загубване на залога му - възможността за претендиране и получаване на обезщетение за вредите /неимуществени и имуществени, подробно описани/, причинени с разследваните деяния. Бащата на ищцата, след като бил разпитан, предявил граждански иск за обезщетение за причинените му вреди от задържането и лишаването му от свобода, но този иск не бил разгледан и разрешен заради бавенето на делото. Ищцата не разполагала с реална и ефективна възможност да предяви граждански иск за обезщетяване на причинените ѝ вреди, извън или независимо от прекомерно забавеното наказателно производство. Загубата на възможности следвало да се отчете и да се калкулира в размера на обезщетението.

Въз основа на така изложените обстоятелства ищцата претендира да бъде обезщетена в размер на 120 000 лева, ведно със законната лихва за забава, считано от 28.11.2019г.

В отговора си ответникът Прокуратурата на Република България оспорва иска.

Възразява, че същият е недопустим, защото ищцата не е легитимирана да предяви иск за обезщетение за неимуществени вреди, причинени на баща ѝ от нарушаване на неговото право на разглеждане и решаване в разумен срок на процесното следствено дело, което негово право не е било съдебно предявено преди смъртта му.

По същество ответникът застъпва, че искът е недоказан по основание и размер. Липсвали доказателства лично ищцата да е пострадала от деянията, предмет на разследването, липсвали доказателства бащата ищцата /безспорно починал в хода на разследването/ да е разпитван като пострадал и да са му разяснени правата на пострадал, липсвали и доказателства кога ищцата е встъпила в наказателния процес като наследник на баща си, кога е подала молба по чл.75 от НПК. Продължителността на производството била обусловена от фактическата и правна сложност на разследването и неговия предмет, поведението на участниците в процеса и компетентните органи, огромния брой пострадали, повечето, намиращи се извън

страната, задължителните по закон множество процесуални действия, включително изготвяне на молби за правна помощ до властите в Република Турция, изпълнение на задължителни указания на съда след връщане на делото. Във връзка с последното - за времето от внасяне на обвинителния акт в съда и до връщане на делото на органите му ответникът не бил пасивно легитимиран да отговаря по претенция за обезщетяване на вреди, отговорен за които е съдът, ръководещ наказателното производство.

Предявеният размер за обезщетение бил прекомерен и несъответстващ на критерия за справедливост по чл.52 от ЗЗД. Вредите от оказаната репресия по време на „възродителния процес“ не следвало да се съобразяват при определяне на обезщетението за вредите по претенцията по чл.2б от ЗОДОВ. След реабилитирането му с Решение на Народното събрание на Република България наследодателят на ищцата имал право на обезщетение по реда на специалния Закон за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица /ЗПГРРЛ/. Началният момент на дължимост на акцесорното вземане за законна лихва върху обезщетението за неимуществени вреди бил датата на предявяване на исковата молба - 28.11.2022г.

Съдът, след като обсъди направените от страните доводи и прецени доказателствата по делото, намира за установено от фактическа страна следното:

По процесуалната легитимация на ищцата - легитимирана да предяви иск по чл.2б от ЗОДОВ за вреди от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок е страна в производството. В този смисъл и доколкото в настоящият случай процесното дело представлява наказателно производство в досъдебната си фаза, страни в производството са обвиняемото лице и пострадалото лице.

Ищцата е един от наследниците по закон /дъщеря – удостоверение за наследници, л.55/ на А. А.Ф., починал на ***г., който е сред лицата, неоснователно лишени от свобода и въдворени в Б. /вж. извлечение от Решение на Народното събрание, публикувано в ДВ, бр.44/ 01.06.1990г., л.29/, където лицето фигурира като А.А.Ф.. С този акт е обявена политическа и гражданска реабилитация по отношение на наследодателя на ищцата. А. А.Ф. е сред лицата, конституирани като пострадало лице в процесното наказателно производство. След неговата смърт в правата му като наследник

по закон е встъпила ищцата – по делото не се установява нарочен акт за конституирането ѝ, но съдът приема, че правата □ на пострадал са възникнали на *** г. на основание чл.74 ал.2 от НПК, съгласно който при смърт на лицето това право преминава върху неговите наследници.

По делото ищцата се позовава както на качеството си на наследник на А. А.Ф., така и на свое лично право на обезщетение, тъй като е лично пострадала от "възродителния процес". Липсват данни ищцата лично от свое име да е страна в качеството си на пострадал по сл.д.№ 1/1991г., преобразувано в сл.д. № 780-П/1998г. по описа на Военно-окръжна прокуратура София, преобразувано в ДП № П-048/1999г. по описа на същата прокуратура. Съгласно събраните в настоящото производство доказателства, по наказателното производство са били установени 446 пострадали лица, сред които не е ищцата. Поради това следва да се приеме, че тя – в лично качество, не е страна в наказателното производство. Принадлежността ѝ към турската етническа общност в България по време на "възродителния процес" и житейският ѝ интерес от развитието на разследването не я легитимира да претендира права, присъщи на страна в процеса.

Нарушените права на ищцата, на които същата се позовава /нарушеното право на личен и семеен живот, наложеното ѝ задължително преселване/, не биха могли да бъдат предмет на настоящото производство – за същите тя е имала право на обезщетение по установения специален ред /Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица/, а доколкото посегателства срещу нея не са предмет на процесното наказателно производство /не е конституирана в лично качество като пострадало лице/, ищцата не е легитимирана да предявява претенция за нарушение на правото на разглеждане на делото в разумен срок.

Ищцата обаче е процесуално легитимирана в качеството си на непряк пострадал да претендира вредите от нарушение на чл.6 §1 КЗПЧОС като наследник по закон на баща си А. А.Ф., доколкото е встъпила в правата му в наказателния процес. Поради това предявеният от нея иск, доколкото съдържа твърдения за вреди, понЕ.и от ищцата като наследник на пострадало лице, конституирала се в това качество в наказателния процес, е допустим, като предявен от лице с валидна процесуална легитимация.

По допустимостта на иска и надлежния процесуален ред за

разглеждането му - с нормата на чл.26 ал.1 от ЗОДОВ законодателят е въвел отговорност за държавата за обезщетяване на вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл.6 §1 от КЗПЧОС. Разпоредбата е приета с изменението на ЗОДОВ, обн. в ДВ бр.98/11.12.2012г. и е в сила от 15.12.2012г., а с чл.8 ал.2 е уреден процесуалният ред за предявяване на иски по висящи и по приключили производства. Законът е специален и изрично предвижда, че обезщетение по чл.26 не може да се търси по общия ред – ал.8 ал.1 ЗОДОВ. Разпоредбата на тази норма има за цел да предостави национален компенсаторен механизъм за бавно правосъдие като вътрешноправно средство за защита и самостоятелна хипотеза на отговорност на държавата за вреди, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок. В тази хипотеза държавата отговаря за вреди от действия на правозащитни органи, които не са извършени в разумен срок, като отговорността е деликтна. В законодателството липсва легална дефиниция на понятието "разумен срок", същото се извежда от съдебната практика /решение 66/02.04.2015 г. по гр. д. 5813/2014 г. на трето ГО на ВКС/. При преценката си за разумността на релевантния период, съдът прилага три критерия, посочени и в разпоредбата на ал.2 от чл. 26 на ЗОДОВ - сложност на делото, поведение на страната и поведение на компетентните органи. Допустимостта на иска за обезщетение на вредите от нарушение на правото по чл. 6 § 1 от КЗПЧОС по висящо производство не е обусловена от абсолютните процесуални предпоставки на чл.8 ал.2 от ЗОДОВ да е изчерпана административната процедура за обезщетение на вредите по реда на глава III от ЗСВ и да няма постигнато споразумение /решение 210/15.06.2015 г. по гр. д. 3053/2014 г. на трето ГО на ВКС/.

Неоснователни са възраженията на ответника, че е налице специален ред за обезщетяване – Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица. Този закон не предвижда обезщетяване на вредите, причинени от неразглеждането и решаването на делото в разумен срок.

По делото се установи, че наследодателят на ищцата А. А.Ф., починал на ***г., е етнически турчин, който е пострадал от осъществената през 1984г. - 1989г. насилствена асимилация. Изложените от ищцата в исковата молба обстоятелства относно задържането и лишаването му от свобода в затвора на

остров Б. за периода ***г. - ***г., принудителното му заселване в гр. Р. за времето от ***г. до края на 1988 г., както и извеждането му през границата в Република Турция в края на м.май 1989г. не са оспорени от ответника. Представено е копие от удостоверение изх.№17778/26.08.2004г. на Дирекция „Информация и архив“ при Министерство на вътрешните работи, от което се установява, че А. А.Ф. е бил въдворен по политически причини в лагер ТВО „Б.“. Въз основа на представена заповед за прилагане на превантивна административна мярка по чл.39 ал.1 т.1 от Закона за народната милиция се установява, че същият на 15.02.1985г. е бил изселен в Б., за срок от три години. С постановление за вземане на мярка за неотклонение от 31.05.1985г. на следовател от Окръжно управление на МВР - гр.Толбухин /сега гр.Добрич/ по отношение на бащата на ищцата е била взета мярка за неотклонение „задържане под стража“. По делото е представена служебна бележка от затвора на остров Б., съгласно която А. А.Ф. е бил освободен от затвора на ***г. От тази дата до края на 1988г. същият е бил заселен в гр.Р., като след завръщането си в гр.Т. бил поставен под постоянно наблюдение. През м.май 1989г. бил принуден да се изсели в Турция.

На 30.01.1991г. е образувано следствено дело №1/1991г. на Прокуратурата на Въоръжените сили по повдигнато обвинение срещу пет лица за извършено престъпление по чл.162 ал.1 вр.чл.20 ал.2 НК, които са били обвинени, че през периода 1984-1989г., при условията на продължавано престъпление, всеки един, в съучастие с другите лица, са проповядвали и подбуждали към национална вражда и омраза. Впоследствие, с постановление от 14.01.1993г. на двама от обвиняемите е било повдигнато обвинение по чл. 387, ал. 2, вр. с ал. 1, чл. 20, ал. 2 НК, за това, че през периода 1984-1989 г., при условията на продължавано престъпление, обвиняемите, в съучастие, са злоупотребили и превишили властта си, с цел постигане консолидация на българската нация чрез насилствена асимилация на мюсюлманското малцинство в страната, включваща принудителна смяна на имената на българските мюсюлмани, принудително затваряне в лагери на остров Б., принудително преместване от работа и дисциплинарно уволнение поради несъгласие с промяната.

Обвиняемите са били предадени на съд с внасяне на обвинителен акт на 20.07.1993г., но образуваното съдебно производство е било прекратено поради допуснати съществени процесуални нарушения на процесуални

правила, като делото е върнато на Прокуратурата с указания на 9.02.1995г.

След проведено разследване делото отново е внЕ.о в съда на 19.12.1997г. и съдебно производство отново е било прекратено поради допуснати съществени процесуални нарушения на процесуални правила, като делото е върнато на Прокуратурата с указания на 28.04.1998 г. Делото е било преобразувано в ДП № II-048/1999 г. на ВОП София.

Поради настъпила смърт на двама от обвиняемите, производството частично е било прекратено, като е продължило срещу един от обвиняемите. Последният е бил разпитан на 7.12.2012г., като е поискал производството да бъде прекратено поради изтичане на абсолютната давност.

След връщане от съда на производството на Прокуратурата са били установени 446 пострадали лица, които е следвало да бъдат разпитани. Разпитани са били 369 от тях.

По делото са възложени няколко съдебни поръчки за разпит на пострадали лица с местоживее в Република Турция. На 19.05.2001 г. е изпратена следствена поръчка до Република Турция за разпит на 152 лица. След връщане на поръчката се установява, че са разпитани само 26 лица, а за останалите следствените органи в Турция не са установили адреси за призоваване. На 14.07.2003 г. е изпратена втора молба за правна помощ до Република Турция за разпит на 134 лица в качеството им на свидетели. На 15.12.2003 г. материалите са върнати, без да изпълнена съдебната поръчка. На 18.03.2004 г. е изпратена трета съдебна поръчка до Република Турция. На 10.10.2006 г. е постъпило само частично изпълнение, тъй като не са установени актуални адреси на част от лицата. В последствие са постъпили няколко частични изпълнения. Извършени са издирвателни действия относно 68 лица, за които е установено, че след напускане на пределите на Република България, няма регистрирано влизане в страната.

Видно от приложения на л.180 протокол за разпит на свидетел, на 21.02.2002 г. А. А.Ф. – баща на ищцата, е бил разпитан по сл.дело № II-049/1999 г. по описа на Военно-окръжна прокуратура София. Същият е посочил данни за контакт - телефон за връзка в България, представил е писмени доказателства и писмена хронология на събитията, изложена в съдържания се в материалите по ДП II-048/1999г. по описа на ВОП – София, граждански иск за обезщетение за материални и морални щети лично на него

и на семейството му.

По повод жалба на А. А.Ф. с вх.№1092/22.02.2006г. по описа на Прокуратурата на РБ, Главен прокурор, във Военно окръжна прокуратура – София, е била образувана преписка вх.№ 390/2006г. С постановление от 21.03.2006г. на прокурор от Военно-окръжна прокуратура София материалите по тази преписка са присъединени към сл.дело № II-048/1999г. по описа на ВОП – София, по съображения, че жалбоподателят има качеството на пострадал по следственото дело.

От представеното удостоверение за наследници на А. А.Ф.става ясно, че същият е починал на ***г. и е оставил за наследници по закон – съпругата Н.З.Ф. и двете си деца - ищцата и нейната сестра Н.А.К..

По делото се установи, че на 19.03.2018г. от група лица, сред които и Н.З.Ф. /майка на ищцата/, като наследник на А. А.Ф., е отправено искане до Софийски военен съд за определяне на мерки за ускоряване на наказателното производство. Образованото ч.н.д.№115/2018г. е прекратено поради неподсъдност, а делото изпратено на Софийски градски съд.

С определения от 19.07.2018г., постановени по частни по наказателни дела от №3173 до №3176/2018г. и от 03.09.2018г. по н.ч.д. №3650/2018г. по описа на СГС /цитирани в определение № 4819/06.11.2018г. по н.ч.д.№ 4697/2018г. на СГС/ съдът е определял едномесечен срок на ВОП – София за произнасяне от прокурора съгласно правомощията му по чл. 242, ал. 1 от НПК. Вместо това с постановление от 04.10.2018г. прокурорът спрял наказателното производство. Жалбите срещу постановлението за спиране на производството така и не били надлежно администрирани и разгледани от съда - определение №5280/27.11.2018г. по н.ч.д.№5315/2018г. и определение №5033/13.11.2018г. по н.ч.д.№5047/2018г. по описа на СГС за прекратяване на съдебното производство с указание за връчване на постановлението на всички заинтересовани лица, както и по множество други дела, образувани по отделни жалби на пострадали в СГС.

С определения от 30.11.2021г., постановени по н.ч.д. № 2966/2021г. и №2932/2021г., двете по описа на СГС, е констатирано необосновано забавяне в досъдебното производство и са определени конкретни мерки за неговото ускоряване, които да бъдат предприети от прокурора в двумесечен срок .

От приложения на л.193 документ се установява, че на 15.01.2022г.

наследниците на А. А.Ф., сред които е и ищцата, са подали искане до Военно – окръжна прокуратура София относно промяна на правната квалификация на обвинението и издирването и установяването на други съучастници. Съдът приема, че от този момент Н. А. Т. е встъпила в правата на наследодателя си като пострадало лице. От събраните по делото писмени доказателства се установява, че ищцата е проявявала активност да следи развитието на процеса. Освен искането за промяна на правната квалификация и установяването на други съучастници, заедно с другите наследници на Ф., ищцата е подала жалба срещу постановлението от 2018г. за спиране на производството по ДП №П-048/1999 г. по описа на СВОП /л.189-191/. Освен това съвместно с тях е обжалвала и постановлението за прекратяване на досъдебното производство по същото дело.

От приетото по делото удостоверение от Сдружение за правосъдие, права, култура и солидарност на Балканите, се установява, че ищцата е член на същото от 2004 г. По делото е представено копие в превод на български език на устава на сдружението, чиято основна цел е „осъществяване на действия в насока "възстановяване на правата и обезпечаване на понЕ.ите материални и нематериални щети на представители на турското население и техните семейства, живущи на Балканите и особено в България, които в различни периоди са се противопоставили на наложената им асимилационна политика“. От приложените по делото доказателства се установява, че Сдружението е изпращало писма до различни органи - Министерството на правосъдието /изх. № ПГ-5194-Е-15/12.03.2005г./, с копие до Народното събрание, Военно апелативна прокуратура /с изх. № 1166/10.08.2005г./, Главен прокурор /изх. № 2903/14.07.2003г./, Върховна касационна прокуратура /изх. № 6964 от 18.11.2010г./.

При така установената фактическа обстановка, от правна страна съдът намира следното:

Искът е процесуално допустим, доколкото е насочен срещу надлежен процесуален субституент на държавата, като субект на особената деликтна отговорност, регламентирана от чл.7 на Конституцията на Република България и чл.2б ал.1 от ЗОДОВ, като са изложени твърдения за претърпени от ищцата неимуществени вреди поради забавянето извън разумния срок на конкретно наказателно производство.

Нормата на чл.2б ал.1 от ЗОДОВ постановява, че държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл.6 §1 от Конвенцията. Съгласно чл.6 §1 от КЗПЧОС, всяко лице при определянето на неговите граждански права и задължения или при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на справедливо и публично гледане на неговото дело в разумен срок от независим и безпристрастен съд, създаден в съответствие със закона. Логичното и систематично тълкуване на цитираните норми обосновава извод, че за ищеца се поражда потестативното право да претендира обезщетение за претърпените вреди, когато са изпълнени и двете кумулативно дадени предпоставки: 1. наказателното обвинение е срещу него и 2. наказателното производство е продължило извън разумния срок. Но, в съдебната практика последователно се приема, че в обхвата на разпоредбата на чл.6 §1 от КЗПЧОС попадат както страните в едно наказателно производство, така и всеки гражданин, чиито права и задължения се засягат пряко и решаващо от производството. Т.е. понятието "граждански права и задължения" от чл. 6 § 1 от КЗПЧОС, към който пряко препраща чл.2б ал.1 от ЗОДОВ, не се стеснява само до страните по гражданско и наказателно производство. То обхваща и пострадалите, които са претърпели имуществени или неимуществени вреди от престъплението, както и други лица, чиито права и задължения се засягат пряко от производството.

Процесното досъдебно производство, неприключило и към момента на приключване на съдебното дирене по настоящото дело, което е било образувано първоначално като следствено дело № 1/1991г., е водено за престъпления по чл. 387, ал. 2, вр. с, ал. 1 от НК - за злоупотреба и превишаване с власт с цел постигане на консолидация на българската нация чрез принудителна смяна на имената на български граждани, принудително затваряне в места за лишаване от свобода в Б., принудително установяване в друго населено място, принудително преместване от работа, забрана за използване на характерни за мюсюлманите религиозни символи, говоренето на турски език на обществени места и др., довели до масовото изселване на значителна част от българските граждани с турско етническо самосъзнание в Република Турция през лятото на 1989г. Вредните последици от престъплението по чл. 387, ал. 2, вр. с, ал. 1 от НК се изразяват в засягане на основни човешки права на лицата, спрямо които са били предприети

ограничителните мерки. В този смисъл съдът приема, че ищцата е пострадала от проведения в периода от 11.01.1985г. до изселването в Република Турция през 1989 г. възродителен процес, тъй като спрямо нея и семейството ѝ са били извършени действия при злоупотреба и превишаване на власт, поради което има право да претендира обезщетение от продължителността на производството, т. е. ищцата е материално правно легитимирана да претендира вреди на собствено основание, доколкото в общ смисъл резултатът от разследваното престъпление е настъпил в собствената ѝ правна сфера, като представител на турската етническа общност в Република България през периода, за който се твърди да са извършени престъпните действия, разследвани по досъдебното производство.

Относно преценката дали е спазен разумен срок за разглеждане на делото съдът изхожда от критериите, заложи в чл.26 ал.2 от ЗОДОВ, като се взема предвид общата продължителност и предмета на производството, неговата фактическа и правна сложност, поведението на страните и на техните процесуални или законни представители, поведението на останалите участници в процеса и на компетентните органи, както и други факти, които имат значение за правилното решаване на спора. Изброените критерии в чл.26 ал. 2 от ЗОДОВ са дадени примерно, а не изчерпателно.

Не се спори между страните, а и от събраните по делото писмени доказателства се установи, че наказателното производство е образувано на 31.01.1991г. и до предявяването на иска 28.11.2022г., то е висящо в досъдебната си фаза. Следва, че продължителността на наказателното производство към момента на образуване на настоящото дело е повече от 31 години.

По отношение на въпроса относно възможността ищцата да претендира обезщетение от нарушаване на правото ѝ на разглеждане на наказателно дело в разумен срок дори и когато то е в досъдебната си фаза, щом е образувано по повод на обвинение за деяние, от което ищцата е пострадала, съдът счита, че следва да се отговори положително. Налице е трайна практика на ВКС /решение №140/29.06.2022г. по гр.д.№3356/2021г., III г.о.; решение №50240 от 16.12.2022г. по гр.д.№4654/2021г., IV г.о.; решение №306/22.10.2019г. по гр.дело №4482/2017г., IV г.о.; решение №48/6.04.2020г. по гр.дело № 1610/2019г., IV г.о./, основаваща се на

практика на ЕСПЧ /цитирана в посочените актове/, съгласно която лицето, встъпило като наследник на починала страна по делото, производството по което е продължило извън разумния срок за това, е както процесуално, така и материалноправно легитимирано да иска и получи обезщетение за деликта по чл. 26 от ЗОДОВ вр. с чл.6 §1 от КЗПЧОС за цялата продължителност на забавеното производство. След встъпването в това производство на мястото на наследодателя си, ищцата има качеството на "пряко пострадад", а за предходния период – на "непряко пострадад" от деликта. Претендираното обезщетение, с оглед заявеното в исковата молба и направеното уточнение с молба вх.№ 56/09.01.2023г., е за вредите, претърпени от ищцата в нейното качество на пострадад по чл.74 ал.1 от НПК и по чл.74 ал.2 от НПК, следствие забавеното наказателно производство. Ищцата е придобила качеството пострадад в досъдебното производство, което я легитимира като лице, което може да иска обезщетение за нарушено право за разглеждане и приключване на делото в разумен срок. В случая – по наказателното производство е повдигнато обвинение по чл. 387 ал.2 вр. ал.1 НПК и от същото са засегнати основни права на бащата на ищцата, като правото на етническа принадлежност, на име, на свободно придвижване, на труд и др., а изходът от това наказателно производство е решаващ за признаването им. Съгласно чл. 6 ЕКЗПЧ – всяко лице, при решаването на правен спор относно негови граждански права /в случая за присъждане на обезщетение от нарушението им/, има право на гледане на делото в разумен срок, независимо от това в коя фаза се намира производството - в досъдебна или съдебна. Обстоятелството, че заради прекомерно забавяне на воденото разследване, А. А.Ф. не е бил конституиран като частен обвинител и граждански ищец във воденото наказателно производство, не променя качеството му на "жертва" /пострадал/ от деянието, предмет на обвинението, което качество след смъртта му е преминало върху неговите наследници. Това свое качество той има от момента на образуване на наказателното производство /30.01.1991г./ и това е датата, от която следва да се изчислява продължителността на периода, за който ще се решава дали срокът на воденото производство е разумен. В случая релевантният период е повече от 31г. Като допълнителен елемент от значение за преценката се приема и значението на делото за жалбоподателя, при отчитане на факта, че обичайно наказателните дела изискват по-голяма експедитивност. Дали периодът на разглеждане на делото е разумен се

оценява с оглед конкретните обстоятелства, релевантни за съответния случай, като се търси баланс между интересите на лицето и необходимостта от внимателно проучване и правилно провеждане на наказателното производство.

В конкретният случай, не може да не се отчете, че фактическата и правна сложност на образуваното досъдебно производство е висока. Фактите, обосноваващи обвиненията са многобройни, като са посочени множество деяния, представляващи репресивни мерки спрямо огромен брой лица по време на т. нар. "възродителен процес", което е налагало извършване на многобройни процесуални действия, засягащи широк кръг лица. Идентифицирани са 446 лица, затворени в ТВО Б., чиито адреси е следвало да бъдат открити, като голяма част от тях не са били в страната. Същевременно, производството е водено срещу лица, заемащи високи длъжности, което също е затруднявало разследването. Значителната фактическа и правна сложност на образуваното досъдебно производство, сама по себе си обаче, по никакъв начин не може да обоснове извод за разумност на продължителност от повече от 31 години за водене на досъдебно производство още повече, че производството е за разследване на деяния, които засягат основни човешки права, каквито са насилствената асимилация, смяната на имена, принудителното затваряне в лагери, задължително заселване и упражняване на насилие срещу свободата на личността. Прекомерното забавяне е единствено и само по вина на властите. Прокуратурата не е изпълнила съвестно задълженията си по ръководство и надзор на досъдебното производство, така че разследването да приключи в срок, своевременно да бъдат събрани релевантните доказателства, съответно да бъдат разпитани всички пострадали лица. Неприклучило в продължение на повече от 31 години разследване, по което двукратно са образувани съдебни производство, които са прекратявани поради констатирани допуснати съществени процесуални нарушения и материалите са връщани за ново разследване на прокуратурата, не може да е водено с "дължимата грижа".

Като съобрази посочените критерии и изхождайки от особено значимия интерес за пострадалата ищца, съдът приема, че продължителността от над 31 години излиза извън рамките на разумния срок за разглеждането му. Този период от време е неприемлив, независимо от големия обем доказателствен материал, големия брой страни в производството – пострадали от

престъплението /446 лица/ и трудностите по установяването им в чужбина. Ето защо според съда е допуснато нарушение на чл. 6, § 1 от Конвенцията за разглеждане на делото в разумен срок и е осъществен специалният деликт по чл. 26 от ЗОДОВ, за което ответникът носи гражданска отговорност пред ищца.

На обезщетение по чл. 26 ЗОДОВ подлежат всички установени вреди, причинени от неразумната продължителност на съдебното производство, като относно неимуществените вреди, съгласно практиката на ЕСПЧ, съществува силна, но оборима презумпция, че неразумната продължителност на производството причинява такива. Тези вреди са свързани с обстоятелството, че за дълъг период от време, лицето е поставено в ситуация да изпитва притеснения и безпокойство, накърнено е чувството му за справедливост, страда нуждата от доверие в институциите и сигурността, че те ще си свършат по най-добрия начин работата, така че резултатът от престъпното деяние да бъде овъзмезден. В случая конкретната продължителност на производството значително надхвърля законоустановените срокове, значителното забавяне на разследването е довело още през 2000г. до изтичане на абсолютната давност за деянията, предмет на обвинителния акт. Наред с това следва да бъде отчетено значението на делото за ищцата, предвид изключително тежката репресия, която е упражнена конкретно срещу нейното семейство и с оглед видът на засегнатите □ права, които са определящи за всяка личност /правото на име, на самоопределение, на труд, на свободно придвижване, избор на начин на живот/.

По делото не са ангажирани доказателства от страна на ответника, оборващи презумпцията за претърпени вреди, поради което съдът приема, че ищцата е претърпяла претендираните от нея неимуществени вреди - безпокойство и несигурност, разочарование и загуба на доверие в институциите, чувство за липса на справедливост, притеснение, че виновните лица за извършените спрямо семейството □ репресивни действия няма да бъдат наказани. Следва да се приеме, че същите тези вреди са настъпили вследствие прекомерното забавяне на наказателното производство, което е резултат на действията на разследващите органи и допуснатите процесуални нарушения от прокуратурата, довели до двукратно прекратяване на съдебното производство и връщане на делото на прокурора за доразследване и отстраняване на допуснатите нарушения, а не на поведението на ищцата.

Израз на заинтересоваността приживе на баща ѝ и след неговата смърт от нейна страна от развитието на наказателното производство и разследване на престъпленията, в от които са били причинени вредите, са подадените от А. А.Ф. жалби и граждански иск, подаваните от ищцата и другите две наследници молби, искания и жалби. Следва да се приеме също, че като член от 2004г. на Сдружение за правосъдие, права, култура и солидарност на Балканите, ищцата се е информирала и проследявала хода на разследването през целия период. Категорично не може да се приеме че забавянето на производството се дължи на действия на ищцата. Също така по делото не са представени доказателства от нейна страна за претърпени вреди, надвишаващи по интензитет обичайните такива, от неразумната продължителност на следственото дело; не се установява прекомерната продължителност пряко да е рефлектирала върху начина на живот на ищцата или да е причинила други неудобства, въвн от обичайните.

При определяне на размера на обезщетението следва да се съобразят установени в съдебната практика критерии, в това число общата продължителност на производството и доколко то се явява над "разумния" срок, предвид спецификите на конкретния казус; ангажираността на страната в съдебното производство – брой участия в съдебни заседания, пътувания до съда; повлияло ли е и как воденото производство върху начина на живот на страната; значението на делото за страната, вкл. видът и размерът на спорния имуществен интерес, предмет на забавеното производство; добросъвестността на увредения. Тежестта на горните обстоятелства, които не са и изчерпателно посочени, няма как предварително да бъде определена с обща значимост към всички случаи на определяне на окончателния размер на обезщетението по чл.26 ЗОДОВ.

Съгласно чл.4 ал.1 от ЗОДОВ, дължимото обезщетение е за вредите, които са пряка и непосредствена последица от увреждането. В практиката на ВКС по чл. 26 ЗОДОВ се приема еднозначно, че причинените вреди от забавянето на разглеждането и решаването на делата над разумния срок отговорността е на държавата, която е обективна и не е обусловена от обстоятелството, дали лицата от състава на правозащитните органи са виновни, дали същите са нарушили съществуващите правила или са ги спазвали, но въпреки това е допуснато забавяне над разумния срок. При този

характер на отговорността се прилага принципът на риска, а не на вината, т. е. без значение е дали увреждането се дължи на виновно поведение на длъжностно лице. Критериите, въз основа на които се преценява наличието или липсата на нарушение по чл.6 §1 от Конвенцията са отразени примерно в закона /чл.26 ал.2 ЗОДОВ/, като се прилагат стандартите, установени в практиката на ЕСПЧ. По реда на чл.26 ЗОДОВ държавата е длъжна да обезщети само вредите, които са пряка последица от неразумно бавните действия на правозащитните органи, но не и вредите от самото престъпление - обезщетението е за нарушаване на правото на приключване на делото в разумен срок /при съобразяване на значението на делото за пострадалия/, но не е за присъждане на обезщетение на причинените преки вреди в резултат на деянието по чл. 387, ал. 2, вр. ал. 1 НПК, чиято "жертва" е ищцата.

Предвид гореизложеното, предявеният по делото иск за обезщетение за неимуществени вреди се явява доказан по своето основание. При определяне размера на обезщетението съдът намира, че макар и обичайни и типични за подобни случаи, процесните неимуществени вреди са търпени от наследодателя на ищцата, а впоследствие от нея в един изключително продължителен период от време. С оглед това, настоящият съдебен състав съобразява наличната, вече трайно установена практика на ВКС по идентични правни спорове /решение №60265/20.12.2021г. по гр. д. №1701/2021 г. на IV-то г.о., решение № 6/11.02.2022г. по гр.д.№1555/2021г. на IV-то гр. отд., решение №140/29.06.2022 г. по гр.д.№ 3356/2021г. на III-то гр.отд., решение №73/02.06.2022г. по гр.д.№4038/2021г. на III-то гр. отд./, съгласно която справедливият по смисъла на чл. 52 от ЗЗД размер на обезщетението за репарирането на същите по вид, характер, интензитет и продължителност – обичайни /типични/ неимуществени вреди, причинени от прекомерната продължителност на същото досъдебно наказателно производство по сл. д. № 1/1991 г., възлиза на сумата от 12 000 лева. При определянето на този размер на обезщетението съдът взема предвид и факта, че самото осъждане на ответната Прокуратура на РБ, като процесуален субституент на държавата, да заплати това обезщетение, има основно репариращо действие – предвид моралния, а не имуществен характер на процесните вреди. В заключение – искът е основателен до размер от 12 000 лева, респ. – неоснователен е за разликата над тази сума до пълния му предявен размер от 120 000 лева.

Тъй като паричното обезщетение се дължи от ответната страна за репарирането на всички процесни неимуществени вреди, причинени от разглеждания деликт по чл. 2б от ЗОДОВ във вр. с чл. 6 §1 от КЗПЧОС – за целия процЕ. период от месец януари 1991г., то макар и да не е необходима покана за изпадането в забава за плащането му /чл.84 ал.3 от ЗЗД/, тази забава не би могла да настъпи преди изтичането на целия процЕ. период, за който се дължи главното парично задължение. Поради това, предявената по делото акцесорна претенция по чл.86 ал 1 от ЗЗД за заплащане на обезщетение за забава, е основателна за законната лихва върху присъжданата главница, считано от датата на предявяване на иска 28.11.2022г., а не от претендираната с исковата молба по-ранна дата 28.11.2019г.

По отношение на разноските - с оглед изхода на спора и съгласно разпоредбата на чл.10 ал.3 от ЗОДОВ ответникът следва да заплати на ищцата сторените от нея разноски, които възлизат на 141. 70 лева. На това основание ищцата има право на внЕ.а държавна такса в размер от 10 лева, дължима при подаване на исковата молба /за платен банков комисион от 0.50 лева липсват доказателства по делото, а таксата от 5 лева е недължимо внЕ.а и не следва да бъде възложена в тежест на ответника/, на разноски за платени такси за снабдяване с преписи от документи и възнаграждение за извършен превод в размер на общо 101.70 лева /с банкови комисиони/.

В списъка на разноските е посочена сумата от 399.55 лв., като дадени от клиента на адвоката за разходи на клиента за делото, но към списъка не е приложено цитираното в него платежно нареждане с б.реф.№ 49675135. Съгласно чл.10 ал.3 изр.2 от ЗОДОВ, ответникът следва да заплати на ищцата и възнаграждение за един адвокат, съразмерно с уважената част от иска. По делото не е представен договор за правна защита, нито друго доказателство, от което може да се установи какъв е пълният размер на уговореното и дължимо адвокатско възнаграждение. В приложените фактура № 1191/05.01.2023г. и движение по разплащателна сметка с отразен б.реф.№ 508536395/05.01.2023г. също не се съдържат данни относно пълния размер на уговорено адвокатско възнаграждение. Тези доказателства установяват единствено реално плащане от ищцата на адвоката на хонорар от 300 лева, посочен като частично плащане, но без уточняване на целия уговорен размер. С оглед на това на разпределяне подлежат само действително направени разноски за адвокатски хонорар в размер на 300 лева, от които съразмерно на

ищцата следва да се присъдят 30 лева.

РЕШИ:

ОСЪЖДА Прокуратурата на Република България, с адрес в гр.София, бул.“Витоша“ №2, да заплати на Н. А. Т., с постоянен адрес в гр.Д., сумата 12 000 лева, представляваща обезщетение за причинените □ неимуществени вреди, в резултат на нарушаване на правото на разглеждане и решаване в разумен срок на сл.дело №1/1991г. по описа на Прокуратурата на въоръжените сили, преобразувано в сл.д. № II-048/1999г. на Софийска военно-окръжна прокуратура, а сега ДП №11-048/1999г. по описа на ВОП – София, ведно със законната лихва върху тази сума, считано от датата на предявяване на иска 28.11.2022г. до окончателното ѝ плащане, като ОТХВЪРЛЯ иска за разликата над 12 000 лева до пълния му предявен размер от 120 000 лева.

ОСЪЖДА Прокуратурата на Република България, с адрес в гр.София, бул.“Витоша“ №2, да заплати на Н. А. Т., с постоянен адрес в гр.Д., сумата 141.70 лева, представляваща разноски по делото.

Решението подлежи на обжалване пред Апелативен съд - Варна в двуседмичен срок от връчването му на страните.

Съобщенията и преписите да се изпратят по електронен път.

Съдия при Окръжен съд – Добрич: _____